

Dragoș-Daniel Ilinca

Implicarea Uniunii Europene în gestionarea crizelor

Copyright©Dragoș-Daniel Ilinca

Copyright© TRITONIC 2019 pentru ediția prezentă

Toate drepturile rezervate, inclusiv dreptul de a reproduce fragmente din carte.

Tritonic București apare la poziția 18 în lista cu Edituri de prestigiu recunoscut în domeniul științelor sociale (lista A2) (CNATDCU): Tritonic București apare la poziția 18 în lista cu Edituri de prestigiu recunoscut în domeniul științelor sociale (lista A2) (CNATDCU):

http://www.cnatdcu.ro/wp-content/uploads/2011/11/A2_Panel41.xls

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

ILINCA, DRAGOȘ-DANIEL

Implicarea Uniunii Europene în gestionarea crizelor / Dragoș-Daniel Ilinca

– București, Tritonic Books, 2019

ISBN: 978-606-749-457-0

Editor: Bogdan Hrib

Coperta: Alexandra Bardan

Tiparul realizat în România

Orice reproducere, totală sau parțială a acestei lucrări, fără acordul scris al editorului, este strict interzisă și se pedepsește conform Legii dreptului de autor.

DRAGOȘ-DANIEL ILINCA

IMPLICAREA UNIUNII EUROPENE ÎN GESTIONAREA CRIZELOR

București 2019

Cuprins

INTRODUCERE 9

CAPITOLUL I - PROCESUL DE DEZVOLTARE A DIMENSIUNII DE SECURITATE ȘI APĂRARE A UNIUNII EUROPENE 14

Inițiative europene în perioada de după cel de-al II-lea Război Mondial 14

De la Dunkirk la Washington 15

Comunitatea Europeană de Apărare 23

Uniunea Europei Occidentale 30

Comunitatea Politică Europeană 35

Sfârșitul Războiului Rece și crearea Uniunii

Europene 45

Tratatul de la Maastricht și apariția Politicii Externe și de Securitate Comune 46

Tratatul de la Amsterdam – primele demersuri de creare a componentei de securitate și apărare a Uniunii Europene 48

Dezvoltarea componentei de securitate și apărare a Uniunii Europene 49

Summit-ul franco-britanic de la St.Malo 49

Lansarea Politicii Europene de Securitate și Apărare și Obiectivul Global 2003 53

Strategia Europeană de Securitate Uniunea Europeană actor global 55

De la Nisa la Lisabona – accentuarea procesului de integrare în domeniul apărării 60

**CAPITOLUL II-DIMENSIUNEA INSTITUȚIONALĂ
A UNIUNII EUROPENE ȘI PARAMETRII PROCESULUI
DECIZIONAL ÎN DOMENIUL SECURITĂȚII ȘI
APĂRĂRII 64**

**Arhitectura instituțională a Uniunii Europene în
domeniul securității și apărării 64**

Consiliul Uniunii Europene 64

Comisia Europeană 85

Parlamentul European 89

Procesul decizional în domeniul gestionării crizelor 91

**Parteneriatele Uniunii Europene în domeniul
gestionării crizelor 98**

**CAPITOLUL III - CAPABILITĂȚILE EUROPENE ÎN
DOMENIUL MANAGEMENTULUI CRIZELOR 119**

Capabilități militare 119

Abordări calitative – Obiectivul Global 2010 199

Procesul de planificare în domeniul capabilităților
militare 129

Formule europene de cooperare pentru generarea de
capabilități 141

Cooperarea NATO-UE în domeniul capabilităților 155

Politica de pregătire a UE pe componenta militară 171

Capabilități civile 178

Obiectivul Global 2008 (2010) 185

Procesul de planificare 191

Instrumente de reconstrucție și stabilizare 194

Politica de pregătire a UE pe dimensiunea civilă 201

**CAPITOLUL IV-DIMENSIUNEA OPERAȚIONALĂ A
POLITICII COMUNE DE SECURITATE ȘI APĂRARE 204**

**Coordonatele procesului decizional al Uniunii
Europene pe dimensiunea operațională 204**

Operațiile militare de gestionare a crizelor 211

Parametrii procesului de planificare operațională 212

Mecanisme de finanțare a operațiilor militare 232

Angajamentele operaționale derulate pe componenta
militară 236

Operațiile civile de gestionare a crizelor 245

Parametrii procesului de planificare operațională 246

Mecanisme de finanțare a operațiilor civile 249

Angajamentele operaționale derulate pe componenta
civilă 252

**Coordonarea civil-militară în cadrul operațiilor de
management al crizelor 256**

**CAPITOLUL V – IMPLICAȚIILE PROCESULUI
DE DEZVOLTARE A COMPONENTEI EUROPENE DE
SECURITATE ȘI APĂRARE ASUPRA ROMÂNIEI 262**

**Contribuția României pe dimensiunea de securitate și
apărare în cadrul Uniunii Europene 265**

Implicarea în procesul de reflecție privind cadrul strategic
de dezvoltare a PESA 265

Participarea în cadrul procesului de dezvoltare a
capabilităților europene de securitate și apărare 268

România și dimensiunea operațională a PESA 269

**Posibilă agendă de acțiune pentru promovarea
intereselor României 272**

Gestionarea provocărilor statutului de membru UE 274

Creșterea profilului României în cadrul UE 284

CONCLUZII 298

LISTĂ CU ACRONIME 315

BIBLIOGRAFIE 320

ANEXE 334

INTRODUCERE

Preocupările legate de crearea unei dimensiuni de securitate și apărare la nivel european au marcat întregul proces de articulare instituțională a viziunii unei Europe unite, devansând, practic, demersurile orientate în acest scop. Practic, problema creării unui sistem european de apărare, a reprezentat prima formă de exprimare a tendințelor unificatoare. De asemenea, indiferent de perimetrul temporal de raportare, tema privind modalitatea de asigurare a securității statelor din perimetrul geografic european a reprezentat una dintre constantele mediului de securitate din perioada de după cel de-al doilea Război Mondial.

În acest cadru s-au consemnat propuneri diverse privind implementarea unui astfel de proiect, soldate, până la începutul secolului XX, cu eșecuri, unele dintre ele răsunătoare. Cauzele care au generat această situație au vizat în primul rând condițiile particulare care au marcat întreaga evoluție a Europei după sfârșitul celei de-a doua conflagrații mondiale. Dificultatea procesului de reconstrucție economică și politică a Europei, după terminarea războiului a reprezentat principalul obstacol. Pe acest fond, izbucnirea Războiului

Rece a accentuat complexitatea definirii unui profil european în domeniul apărării.

Apariția Uniunii Europene ca formulă instituțională menită să promoveze interesele și obiectivele statelor membre a schimbat în mod radical paradigma preocupărilor de acest tip. Formula de implementare a acestora s-a dezvoltat gradual, fiind influențată de evoluțiile compromisului realizat la nivelul statelor membre în ceea ce privește nivelul de ambiție european. În ciuda unei aparente lipse de coeziune a formulele de compromis între abordările nu întotdeauna similare ale membrilor Uniunii, s-a reușit dezvoltarea extrem de rapidă a unui instrumentar extins al acestei organizații, utilizat, în cele din urmă, în cadrul angajamentelor operaționale. Practic, într-un interval temporal redus, Uniunea Europeană a parcurs o serie de etape esențiale, culminând cu articularea unei identități acționale în contextul contemporan de securitate. Modalitatea prin care s-a reușit acest traiect de succes a vizat, în primul rând, obținerea sprijinului statelor membre, unite, de această dată în susținerea unui rol mult mai pronunțat al Uniunii în gestionarea riscurilor și amenințărilor de securitate.

Dezvoltarea componentei de securitate și apărare a Uniunii a devenit, astfel, unul dintre proiectele de succes lansate în contextul procesului de integrare europeană. Experiența istorică asociată acestui proces, modalitatea de armonizare a percepțiilor naționale față de dezvoltarea profilului european în domeniul securității și apărării precum și natura intrinsecă a construcției europene sunt elementele care au generat apariția unui model UE de asociere în această problematică. Particularitatea trăsăturilor este cu atât mai vizibilă prin analiza tipologiei comportamentale în domeniul gestionării crizelor. În cazul Uniunii Europene, complexitatea acesteia este cu mult mai accentuată față de profilul altor organizații, situație generată de natura particulară a organismului european, la nivelul căruia formulele de angajamente sunt elaborate în urma

interacțiunii unei game extinse de instrumente care adeseori depășesc sfera convențională, înglobând din ce în ce mai mult dimensiunea economică.

Caracterul evolutiv al procesului de operaționalizare a componentei de securitate și apărare a Uniunii reprezintă un alt aspect de o importanță deosebită. Tendința prefigurată prin intermediul diverselor inițiative derulate în cadrul european în perioada anilor 2002-2005 anunța un profil mult mai integrat în ceea ce privește capacitatea de asumare a unor responsabilități sporite de către Uniunea Europeană în cadrul managementului crizelor, pornind de la dezvoltarea capabilităților relevante și până la gestionarea posibilităților de definire a angajamentelor operaționale. În ciuda unor deficiențe, aceste tendințe au devenit o realitate concretă, ilustrată prin intermediul Tratatului de la Lisabona, a cărei principală semnificație a reprezentat implementarea unei abordări structurate în ceea ce privește securitatea și apărarea, aducând aceste domenii mult mai aproape de dimensiunea comunitară. Trebuie subliniat faptul că apariția Tratatului de la Lisabona reprezintă o consecință directă a unei evoluții de mai bine de două decenii, marcate de încercări mai mult sau mai puțin reușite dar care au profilat coordonatele strategice pe care se va derula proiectul european. În absența acestui parcurs, adeseori sinuos, nivelul de integrare în domeniul securității și apărării la nivelul Uniunii Europene nu ar fi putut fi atins. Tocmai din această perspectivă, studiul perioadei în care au fost puse fundamentele proiectului european, centrat pe ideea unui rol consolidat al UE în domeniul securității și apărării, merită o atenție deosebită. În absența unui astfel de demers, resorturile logice precum și paradigma strategică în care funcționează astăzi Politica Comună de Securitate și Apărare nu ar putea fi deciptate cu exactitate.

În mod evident, toate aceste aspecte comportă o serie de provocări în ceea ce privește capacitatea internă a Uniunii

de a gestiona transformările majore impuse de noul cadru normativ. Aspectul definitoriu vizează modalitatea în care implicațiile adaptărilor instituționale pot fi asumate național, astfel încât să permită menținerea unui nivel de flexibilitate adecvat în dezvoltarea profilului Uniunii Europene.

Pe aceste coordonate, obiectivul central al lucrării vizează analiza procesului de dezvoltare a dimensiunii de securitate și apărare a Uniunii Europene. Din această perspectivă, primul palier abordat a vizat dinamica instituțională, cu accent asupra zonelor de relevanță sporită pentru orientarea procesului decizional în acest domeniu. Semnificațiile acestei componente includ, în mod automat, și pe cele vizând politicile naționale care reprezintă unul dintre factorii esențiali care se manifestă în cadrul evoluțiilor aferente procesului decizional european.

Obiectivul celui de-al doilea palier de analiză l-a reprezentat problematica aferentă procesului de generare a capacităților de securitate și apărare la nivelul Uniunii Europene. Acest palier reprezintă unul dintre subiectele de maximă actualitate pentru contextul contemporan de securitate, cu atât mai pronunțat în cazul Uniunii Europene aflată în plin proces de consolidare a propriului profil internațional. Suplimentar acestui aspect, rațiunea abordării unui astfel de subiect se justifică și din perspectiva implicațiilor pe care complexitatea procesului de dezvoltare a capacităților le presupune pentru statele membre. În consecință, elementul central al introspecției l-a vizat relevarea particularităților acestui proces, reunite în cadrul unor tipologii acționale ale căror principii de funcționare se regăsesc în cadrul modelului european de formulare a răspunsului la crize. Analiza acestui domeniu vizează ambele dimensiuni ale procesului de generare a capacităților, atât militară, cât și civilă.

În strânsă legătură cu analiza procesului de dezvoltare a capacităților de securitate și apărare, cel de-al treilea palier a vizat dimensiunea operațională asociată Politicii Europene de

Securitate și Apărare, transformată, din 2016, prin intermediul Tratatului de la Lisabona într-un nou instrument, Politica de Securitate și Apărare Comune (PSAC). În acest sens, s-a vizat evidențierea finalității proceselor abordate în cadrul primelor două paliere, dimensiunea operațională, fiind, în același timp, elementul de relevanță maximă pentru cuantificarea eficienței angajamentului european în domeniul securității și apărării.

Având în vedere aceste aspecte, demersul concretizat prin această lucrare se dorește o încercare de prezentare a unui tablou cât mai cuprinzător, generat printr-o analiză integrată a evoluțiilor înregistrate în domeniul securității și apărării la nivelul Uniunii Europene. De asemenea, lucrarea oferă și o perspectivă cronologică asupra dezvoltării cooperării europene până la momentul adoptării Tratatului de la Lisabona fiind

rodul unei cercetări aprofundate a autorului pe acest subiect. Rezultatele acestui demers s-au concretizat în elaborarea lucrării de față susținută de autor în vederea obținerii titlului de doctor al Universității Naționale de Apărare din România, în septembrie 2010.

CAPITOLUL I

PROCESUL DE DEZVOLTARE A DIMENSIUNII DE SECURITATE ȘI APĂRARE A UNIUNII EUROPENE

Inițiative europene în perioada de după cel de-al II-lea Război Mondial

Demersurile vizând structurarea unei componente de apărare la nivel european vor debuta în perioada imediat următoare celui de-al II-lea Război Mondial. Rațiunile care au animat aceste preocupări erau legate, în esență, de experiența conflictului mondial, obiectivele acestor preocupări fiind orientate spre eliminarea efectelor generate de acesta. În prim-plan se regăsea contracararea pericolului sovietic, ale cărui tendințe expansioniste începuseră să se manifeste atât în Europa, cât și în alte perimetre geografice.

Amenințarea sovietică reprezenta doar unul dintre factorii de risc căreia cooperarea europeană în domeniul apărării trebuia să-i răspundă. În acest perimetru se înscria și problema eliminării posibilității de refacere a capacității militare¹ a

¹ Conform prevederilor „Planului Morgenthau”, numit astfel după inițiatorul său, Henry Morgenthau Jr., care în perioada Administrației

foștilor inamici, în special Germania. Din această perspectivă, implicațiile unei astfel de abordări afectau nivelul de extindere al inițiativelor la un număr limitat de state. Aceasta în condițiile în care Europa suferise deja o fragmentare majoră, prin implementarea noii configurații geopolitice de după război care avea să dea naștere divizării în blocuri politico-militare².

Asupra formulelor de cooperare dezvoltate în perimetrul vest-european se cuvine a fi menționat și un alt aspect, anume acela al caracterului structurat al acestora. Practic, întregul set de formule de cooperare nu a înglobat, cel puțin din momentele inițiale, o dimensiune politică consolidată, fiind orientat, mai degrabă, spre concretizarea unor formule de cooperare cu implicații de natură militară. Explicația se regăsește în presiunea majoră a factorilor externi ale căror manifestări erau, în primul rând, de natură militară, reclamând, prin urmare un răspuns simetric.

De la Dunkirk la Washington - Prima exprimare concretă a acestei opțiuni a fost consemnată în cadrul preocupărilor franco-britanice de a formula un răspuns la presiunea militară a Uniunii Sovietice și, nu în ultimul rând, de prezervare a *statu-quo*-ului postbelic, în special în ceea ce privește postura militară a Germaniei și Italiei. Această tendință s-a consemnat public la 5 martie 1946, în cadrul celebrei conferințe de la Fulton, în cadrul căreia fostul premier britanic, Winston Churchill,

---

Roosevelt a ocupat funcția de Secretar al Trezoreriei SUA, se propunea „pastoralizarea” capacității industriale a Germaniei în sensul limitării drastice a potențialului militar al acestui segment economic și reprofilarea în domenii precum agricultură și industrie ușoară. De asemenea, prin intermediul acestui plan se implementa un sistem de plafoane privind producția materialelor, care ar fi putut face obiectul fabricației de echipamente militare, în special oțel. Pentru detalii privind sistemul aplicat segmentului industrial german, Henry C. Wallich. *Mainsprings of the German Revival*, Yale University Press, 1955, pg.348.

² Fenomen ilustrat de crearea celor două organizații politico-militare, Organizația Tratatului Atlanticului de Nord (aprilie 1949), respectiv Organizația Tratatului de la Varșovia (mai 1955).

anunța³, practic, începutul Războiului Rece. Churchill enunța, astfel, problema cu care continentul european avea să se confrunte, furnizând, totodată, paradigma în care avea să se deruleze întreaga dezbatere privind articularea formulelor de răspuns în noul context geopolitic și geostrategic.

Această tendință avea să se concretizeze prin semnarea de către Franța și Marea Britanie a Tratatului de la Dunkirk⁴, în 4 martie 1947, ale cărui clauze vizau, în mod explicit, crearea unei alianțe militare la nivelul celor două state în baza principiului de asistență mutuală în cazul unei agresiuni asupra unuia dintre semnatori. Deși un episod relativ uitat de analizele privind evoluția apărării europene, relevanța Tratatului de la Dunkirk rezidă, primul rând, în faptul că acesta avansa prima formă de cooperare între statele vest-europene în domeniul apărării. De asemenea, acest moment relevă un tablou sugestiv al remanenței „impresiilor” celui de-al doilea Război Mondial. Rațiunea primară a acestuia viza asigurarea securității teritoriale, inclusiv prin combaterea oricărei potențiale forme de agresiune venită din partea Germaniei. Preocuparea celor două state semnatare era perfect justificabilă, mai cu seamă în condițiile expansiunii sovietice în Europa Centrală și de Sud-Est dar nu se poate trece cu vederea „obsesia” față de pericolul pe care Germania, chiar și în „noua” ipostază⁵

3 „O cortină de fier a căzut asupra continentului, de la Stettin, la Marea Baltică și până la Trieste, la Marea Adriatică”. Textul complet al discursului rostit de Churchill cu acest prilej, intitulat „The Sinews of Peace” redat integral în *Winston S. Churchill: His Complete Speeches 1897-1963*, Volumul VII: 1943-1949, Chelsea House Publishers, New York, 1974, p. 285-293.

4 Textul integral al Tratatului de la Dunkirk în *Documents on European Recovery and Defence, March 1947-April 1949*, Royal Institute of International Affairs, Broadwater Press, Londra, 1949, p. 5-8.

5 Implementarea liniilor de demarcație pe teritoriul Germaniei ce aveau să conducă la apariția, din mai 1949, a celor două state germane: Republica Federală a Germaniei și Republica Democrată Germană, delimitate simbolic prin intermediul celebrului „Zid al Berlinului” situație ce va dura până în octombrie 1990.

teritorială redusă, o putea reprezenta. Asupra capacității reale de concretizare a unei astfel de acțiuni, evaluările contextului particular al perioadei respective atestă totala incapacitate a Germaniei de a genera un astfel de demers operațional. Aceasta în condițiile diminuării drastice a capacității militare a Germaniei, în partea sa vest-europeană, ca urmare a înfrângerii în cadrul conflictului mondial și a efectelor dezastruoase în plan economic ale acestei situații.

Din perspectiva prevederilor Tratatului franco-britanic, caracterul său defensiv nu poate fi exclus din cadrul analizei, preocuparea de bază fiind aceea a evitării reizbucnirii unui nou conflict în perimetrul european. Opțiunea se baza pe menținerea la nivelul celor două state a unei capacități militare suficiente pentru a permite funcționarea clauzei de asistență mutuală⁶. Profilul „european” al acestei inițiative era redus simțitor prin limitarea numărului de state implicate în cadrul acestei formule de cooperare, ceea ce făcea extrem de dificilă transpunerea în cadrul unui demers structurat cu participarea întregului ansamblu de state vest-europene. Din această perspectivă, problema legitimității inițiativei în fața „Europei”, chiar și în formula teritorială redusă, reprezenta principala deficiență a Tratatului de la Dunkirk. Aceasta cu atât mai mult cu cât în lunile următoare formalizării evoluțiile politico-militare aveau să se accelereze, în sensul accentuării trăsăturilor bipolare ale noului conflict ce va intra în istorie sub numele de Războiul Rece. În acest cadru, tensiunile dintre cele două blocuri politico-militare au cunoscut noi escaladări⁷

6 Articolul II, Tratatul de la Dunkirk, *Documents on European Recovery and Defence*, p. 6

7 Este vorba despre accentele radicale pe care relațiile SUA-URSS le vor înregistra în contextul creat de lansarea Planului Marshall (5 iunie 1947) vizând refacerea economică a Europei după cel de-al doilea război mondial urmată de respingerea acestuia de către Uniunea Sovietică și crearea, în septembrie 1947, a așa-numitului COMINFORM (Biroul Comunist de Informații), structură al cărei rol principal era acela de a asigura controlul asupra activității partidelor comuniste din Europa.

ce vor degenera în conflicte, după cum va fi cazul celui din Coreea⁸.

Sub aceste auspicii, la 22 ianuarie 1948, Ernest Bevin⁹ lansa noi orientări politice¹⁰ menite să accelereze procesul de creare a unei componente europene de apărare, ca reacție evidentă la noul curs al relațiilor internaționale. Propunerea sa viza extinderea formei incipiente de cooperare inițiată la Dunkirk făcând, în acest sens, o ofertă concretă de implicare a statelor Benelux (Olanda, Belgia și Luxemburg). Evenimentele derulate în Cehoslovacia, în februarie 1948¹¹, în contextul cărora opțiunea sovietică de anihilare a oricărui tendințe centrifugale în cadrul „lagărului roșu” s-a manifestat

8 Conflict izbucnit la 25 iunie 1950 în Peninsula Coreei care s-a soldat cu încheierea la 27 iulie 1953 a unui armistițiu care statua apariția a două entități politico-administrative (Republica Coreea, respectiv, Republica Democratică Coreeană). Pentru detalii privind războiul coreean, Hickey, Michael, *The Korean War: The West Confronts Communism, 1950-1953*, Londra, John Murray, 1999.

9 Ernest Bevin, secretar de stat pentru afaceri externe al Marii Britanii în perioada 27 iulie 1945 – 9 martie 1951. În perioada celui de-al doilea război mondial a fost membru al cabinetului condus de Winston Churchill, ocupând funcția de secretar de stat pentru muncă. Opțiunile sale de politică externă au vizat susținerea Statelor Unite în contextul Războiului Rece, dublată de reconsiderarea modului de structurare a „Imperiului britanic”. În acest sens, Bevin a fost unul dintre principalii susținători ai retragerii britanice din India. Pentru detalii vizând cariera lui Bevin în fruntea diplomației britanice Peter Weiler, *Ernest Bevin*, Manchester University Press, Manchester, 1993 și Peter Hennessy, *Cabinets and the Bomb*, Oxford University Press, Oxford, 2007.

10 Parliamentary Debates. House of Commons, 1947-1948, „Foreign Affairs: The Secretary of State for Foreign Affairs (Mr. Ernest Bevin)”, Nr. 446, Stationery Office Books, Londra, 1952, p.384-409.

11 Sub influența Moscovei, la sfârșitul lunii februarie 1948 a avut loc o lovitură de stat orchestrată de Partidul Comunist din Cehoslovacia. Rezultatul a constat în alcătuirea unui guvern dominat de comuniști, condus de premierul Gottwald, fidel, de asemenea, Moscovei. Pentru detalii privind evenimentele din februarie 1948, Lukes Igor, *Czechoslovakia between Stalin and Hitler*, Oxford, Oxford University Press, 1996.

din plin, au reprezentat motive suplimentare de susținere a acestor demersuri.

Ca replică directă la evenimentele din Cehoslovacia, Statele Unite își vor face cunoscută poziția de susținere a constituirii unor alianțe cu valențe multiple, care să depășească limitele stricte ale cooperării militare¹². Acest aspect a fost de natură să contribuie la dezvoltarea inițiativei britanice, în sensul atragerii unui număr cât mai mare de state vest-europene. Astfel, diplomația britanică a lansat un amplu proces de negociere, propunând Franței și statelor Benelux, inițiativa de creare a unei alianțe de apărare reciprocă, susținută, de data aceasta, prin intermediul unei infrastructuri instituționale.

Toate aceste demersuri au făcut posibilă semnarea, la Bruxelles, în data de 17 martie 1948, a *Tratatului privind cooperarea culturală, socială, economică și de apărare colectivă*¹³. Statele semnatare includeau, alături de nucleul franco-britanic, Olanda, Belgia și Luxemburg. După cum titlul Tratatului o dovedește, inițiativa viza, întâi de toate, formularea unui răspuns cu valențe „europene” orientat spre combaterea amenințării sovietice. Raportat la cadrul definit prin Tratatul de la Dunkirk, noua abordare reprezenta o etapă superioară a procesului de consolidare a relațiilor de cooperare dintre statele vest-europene în baza unei agende extinse.

Cu toate acestea, trebuie remarcată absența, și de această dată, a Germaniei și Italiei din cadrul statelor semnatare ceea ce era de natură să afecteze, în mod evident, eficiența formulei de securitate propusă prin noul Tratat. Remanența tarelor celui de-al doilea Război Mondial se dovedea, și în acest caz, extrem

12 Wallace J. Thies, *Friendly Rivals: Bargaining and Burden-Shifting in NATO*, M.E. Sharpe, New York, 2002, p.32-33

13 Text integral în Van Panhuys, H.F.; Brinkhorst L.J.; Maas, H.H. (ed.) *International Organisation and Integration. A Collection of the Text of Documents related to the United Nations, its Related Agencies and Regional Organisations*, Springer Science-Business Media Dordrecht, New York, 1968, p. 905-909

de puternică, fiind de natură să afecteze coeziunea acțională a noului proiect de cooperare. Excluderea Germaniei era, în egală măsură, o eroare strategică, în special din perspectiva statutului special al acesteia, apărut ca urmare a divizării teritoriale.

Semnarea Tratatului de la Bruxelles relevă „apetitul” privind aprofundarea cooperării în domeniul apărării care a reprezentat, practic, prima formulă de integrare la nivel european. Pentru a doua oară în istoria postbelică a Europei, aspectele privind întărirea cooperării pe dimensiunea de apărare au fost de natură să genereze formule instituționale. De asemenea, Tratatul de la Bruxelles avea o relevanță aparte pentru definirea cadrului instituțional de cooperare între statele vest-europene. În acest cadru, prin inițiativa celor șase state semnatare se puneau bazele primei formule de cooperare europeană, a cărei primă rațiune de funcționare o viza îndeplinirea obiectivului de asigurare a securității statelor participante. Pentru această etapă, aranjamentele instituționale vizau crearea unui Consiliu Consultativ¹⁴, organism menit să asigure platforma de cooperare necesară îndeplinirii obiectivului menționat.

După cum se observă, deși elementul central al Tratatului îl reprezenta problema apărării colective a statelor semnatare, nu existau, încă, aspectele clare de integrare a componentelor militare ale celor 6 state semnatare. Din această perspectivă, se poate vorbi despre o inițiativă politică de capacitate a voinței statelor vest-europene în asigurarea propriei securități. Maniera în care aceasta urma să se realizeze era tributară unei abordări eminentemente naționale, explicabilă în absența unei arhitecturi instituționale capabile să gestioneze o dimensiune integrată reclamată de angajamentele comune. Opțiunea aleasă corespundea atât nivelului de maturitate atins de ideile vizând o potențială construcție europeană dar și contextului

geopolitic în care statele din vestul Europei nu admiteau cedarea prerogativelor naționale asupra unui domeniu de maximă importanță în condițiile Războiului Rece și, implicit, al amenințărilor reale produse de expansionismul sovietic. Nivelul ridicat de fluiditate al mediului de securitate din această perioadă a fost principala cauză pentru adoptarea unei abordări limitate. Evoluțiile ulterioare aveau să valideze această abordare și, în egală măsură, să justifice dezvoltarea sa.

După o perioadă de relativă „tatonare” a mediului de securitate generat în urma celui de-al doilea Război Mondial, Statele Unite își vor asuma rolul de lider al eforturilor de coordonare a unei reacții adecvate față de comportamentul agresiv al Uniunii Sovietice. În acest context, poziția SUA a evoluat gradual de la prudență față de formulele europene de securitate și până la preluarea inițiativei privind definirea unor astfel de proiecte¹⁵. Din această perspectivă, la 4 aprilie 1949 se semna, la Washington, Tratatul Atlanticului de Nord¹⁶. Participanții la acest eveniment includeau atât statele vest-europene semnatare ale Tratatului de la Bruxelles, cât și o altă serie de state europene, precum: Danemarca, Norvegia, Olanda, Italia, Portugalia. De asemenea, din partea comunității

¹⁵ Se poate vorbi de o poziționare graduală a Statelor Unite în susținerea securității perimetrului vest-european ce a culminat cu lansarea în cadrul Congresului SUA, în 12 martie 1947, a așa-numitei „Doctrina Truman” care afirma ca principiu de acțiune „îndiguirea” expansionismului sovietic. Crearea NATO se înscrie în cadrul acestei tendințe promovată de diplomația americană. Textul integral al mesajului transmis de președintele SUA în Office of the Federal Register (Ed.). *Harry S. Truman, Containing the public messages, speeches and statements of the president : January 1 to December 31, 1947*. Washington: US Government Printing Office, 1963, p. 178-179.

¹⁶ Textul Tratatului Atlanticului de Nord, Washington, 4 aprilie 1949 în Insall, Tony; Salmon, Patrick (ed.). *The Brussels and North Atlantic Treaties, 1947-1949. Documents on British Policy Overseas*, Series I, Vol. X, Whitehall History Publishing, Oxon - New York, 2015, p.459-466.

¹⁴ *Ibidem*, p. 906